REVISTA BUCOVINEI

In acest număr : *Aug. Z. N. Pop, Adelina Cârdei, Liviu Marian, Dragoş Vitencu, George Voevidca, A. V. Sânger, D. Loghin, A. Bogaci, Dragoş Vicol, Procopie Jitariu, O. L. M., Aurel Vasiliu, Alexandru Vitencu, Const. Loghin, I. Mandiuc şi G. D.*

Anul I, No. 6 ■ Cernăuţi, lunie 1942

Anul I, No. 6. Cernăuți, Iunie 1942.

Revista Bucovinei

Proprietar: **Societatea pentru cultura și literatura română în Bucovina**

Secretari de redacție: *Traian Cantemir*, *Dragoș Vitencu*

Inreg. la Trib. C-ți în reg. publ. period. sub No. 1/1942.

Apare lunar în cel puțin 32 pagini. Redacția și Administrația: Cernăuți, Piața Unirii 3 (Palatul Național), Tel. 1512. Abonamentul: anual 250 lei, pe 6 luni 130 lei.

Acest număr cuprinde:

A. Z. N. Pop: Despre scriitorul soldat (studiu).
Adelina Cârdei: Țară (versuri).
Liviu Marian: Poruncă domnească (versuri).
Dragoș Vitencu: Plecarea prietenului (versuri).
George Voevidca: Războiul planetei (versuri).
A. V. Sânger: Ochii (nuvelă).
D. Loghin: Pândă banală (versuri).
A. Bogaci: Iţcani (versuri).
Dragoș Vicol: Inel (versuri).
Pr. Jitariu: Ghiță (folklor).
George Voevidca: Epigrame între arme (versuri).

Pe urmele vremii: Grădina lui Dumnezeu, Matthias Friedwagner, Institutul italian și institutul german *(D. V.)*, Institutul Cernăuți *(O. L. M.)*, Deschiderea unei librării, Bustul lui Eminescu, Noblesse oblige, Heidelbergul României, Despre regionalism *(D. V.)*, M. Eminescu și Andrei Mureșanu *(Aurel Vasiliu)*.

Cărți și reviste: Ultima operă a prof. M. Friedwagner *(Alexandru Vitencu)*. Bălăcenii de Gh. Cârțu *(Const. Loghin)*, Lina de T. Arghezi *(I. Mandiuc)*, Psyche de C. Micu, Paradisul peregrinar de I. Șiugariu *(G. D.)*, Reviste școlare, Voința Școalei, *(C. L.)*, Meșterul Manole *(G. D.)*.

Către cetitori

Cine primește un număr din revistă și-l reține este considerat abonat. Cei ce nu doresc să aboneze revista, sunt rugați să ne-o restitue, sau să ne comunice refuzul lor pe orice cale.

Trimiterea revistei, făcându-se, din pricina împrejurărilor, în mod defectuos, rugăm prietenii să ierte eventualele întârzieri sau lipsuri și să ne ajute, comunicându-ni-le.

Despre scriitorul soldat

Trăim și ne întoarcem în istorie. Pasul este același cu povestea, iar cuvântul aevea vremilor trăite ciclic.

Pentru ziua ei de răsad, zâna războiului trecut se plecase peste atâția ochi departe-văzători, priviri blânde sau vijelioase, spre a-i închide într'o faptă de suprem simbol. Printre ei, în tunica soldatului, și multor scriitori; alții se întoarseră după zile destule, teferi sau răniți, ca să împrumute cuvântului adevăr din marele adevăr al omenirei: ne biruim pentru mai bine, luptăm cu dorul victoriei, al păcei și murim pe meridianele inimilor, adunate frățește sau protivnic, din care timpul nu-și pornește mileniul așteptat.

O bibliografie întinsă cuprinde beletristica încrâncenării din urmă și, la loc de frunte, jertfa și însemnările din carnete amestecate în pământ, miruite cu sânge, sfârtecate de gloanțe ale scriitorilor căzuți pentru patrie.

Literatura franceză a dat lirismului din veacul al XX-lea nu numai o pagină de interes critic menirei lui *Charles Péguy* sau *Gustave Appolinnaire* în prozodia țării lor, ci chenarul de cinste pentru poeții căzuți în linia întâia: unul soldat, unul sergent. Cu câtă curățenie galică *Charles Maurras* înscria ziarului său „Action française", aproape zi de zi, pomenirea colaboratorilor risipiți ce schimbaseră condeiul și lupta de gând în armă și acțiune militară, ca să sfârșească în încordarea neamului anonim! Visătorii mai vârstnici se întâlnesc și ei, nu odată, între trupe. Iată-l pe *Barrès*, răscolitorul energiei naționale, pe *Verhaeren*, pe *Anatole France* chiar, pe *Maeterlinck*.

La germani la fel. *Hans Kinau* (cu pseudonimul Gork Fock,) fiu tânăr de pescar, voluntar pe submarin, a murit în 1916 în lupta de la Skagerrak și fundul mării îi păstrează amintirea, dintre cele mai recunoscătoare în Marele Reich. *Herman Löns*, deși veteran, a cerut să fie primit alături de luptătorii ageri și a căzut cu fața spre rețelele franceze în 1914. *Walter*

Flex, alt scriitor, alt voluntar căzut în 1917, pe insula Ocsel, împotriva Rușilor, spunea în două strofe:

Eu nu-mi mai aparțin — eu am fost...
Eu sunt acum unul din cei aleși
Care-ți slujesc până la jertfă, Tie, Patrie.
A fi locotenent înseamnă a pildui
oamenilor: prin viața ta —
și semenilor rămași: prin moarte.
Numai așa să binemeriți tinere, frântură din
marile exemple

Gerrit Engelke, fiu de neajutorat zugrav, scria în vecinătatea morții, care l-a și ajuns, greu rănit, într'un lazaret:

Pe mine cruță-mă moarte,
In mine clocotește tinerețea cu sânge aprins,
Incă nu mi-am încheiat menirea.

Italienii preamăresc cu imboldul frontului pe *d'Annunzio*, condotierul dela Fiume, căruia războiul i-a luat un ochi. Pământul l-a chemat spre odihnă în uniforma generalilor de aviație, astfel cum ultima oară sburase îndrăsnet în Abisinia. Sicriul dela Vittorial i-l păzește sabia. Cu el, deopotrivă, viteazul mutilat *Del Croix*, rămas fără ochi și fără ajutorul mâinilor.

Literatura noastră românească va putea ea să uite entuziasmul ce s'a fruntășit de către poeți și scriitori, dincolo de considerentul social, într'o unitate de glorie pentru această literatură? *Mihail Săulescu*, poetul simbolist, cade vitejește — era spre toamna anului 1916 — în luptele din munții Predealului, împușcat în cap, acolo unde vechiul pion de graniță se sfărâmase și se deschidea zarea spre Timiș. El, încă din 1914, profetizase marșul batalioanelor către Carpați, peste munți, către Ardeal:

Trec batalioanele spre munte
Și peste munți și peste ape....
Trec batalioanele și'n mers,
Avântul lor pornit ca să înfrunte
Abia își face loc, abia încape,
Sub cerul strâmt, de iarnă, șters
Trec batalioanele spre munte,
Și peste munți și peste ape.

Pe'ntinsele șosele depărtate
Alunecă cu arme și fanfare,
Cu cai aprinși, cu lănci înflăcărate,
Cu baionete spintecând în zare,
Cu cântece de luptă și cu goarne,

Cu tunuri grele și uruitoare,
Cu gloanțe, cu obuze și cu carne:
Se văd trecând și nu știu până unde!
Pe drumuri parcă veșnic neoprite...

Sfârșitul său pe munte, ca și destinul de a nu i se ști mormântul — piederea aceasta fără glas și fără urmă în pământul românesc — dau amintirei poetului-soldat ipostasă arhangheleasca, simbolul datoriei împlinite, dincolo de care materia rămâne prea puțină ca să nu se integreze și pierderii în necunoscut.

Și astfel poate numai presimțim
O clipă depărtată ce-o să vie
Și ne-amintește inima pustie
C'o să luptăm, c'o să cădem, c'o să murim.

La 23 Octomvrie 1916, „altul" dintre aceeași simboliști ai cenaclului lui Ovid Densușianu, *Constantin Titus Stoika*, luptă și cade pe frontul din Ardeal. Carnetul său de ofițer cuprinde pagini de înălțimi omerice și vitejia îi este citată prin ordin de zi. Tot în Ardeal, la Cik-Sereda, moare căpitan și vestitul liric din gruparea „Ramuri"-lor, *Nicolae Vulovici*, țintit de glonț vrăjmaș prin floarea dela chipiu. Nu! Nu! Nu rămâne de prisos întrebarea dacă putea să se exemplifice altfel viitorimei poetul care-și dorise:

De-o fi să mor, Tu, Doamne, dă-mi
O moarte ostășească:
Un glonte'n floarea din chipiu
In lupte mă isbească...

La 22 Iulie 1917, duiosul povestitor *Chiru-Nanov* sfârșea la atac de baionetă și peste o lună, când biserica ortodoxă cinstește pe sfântul Pimen, la 27 August, s'a încununat cu același laur al morții scriitorul bucovinean *Ion Grămadă*, pe cota împădurită a Cireșoaei. Grămadă, care își are rost important în istoria literaturei bucovinene, predase pe catedrele liceului militar dela Dealu și deși reformat, s'a înrolat, a cerut și a urmat școala pregătitoare din Botoșani. Fiul lui Costan al lui Nițucă Grămadă din Zahareștí, pregătind o „Carte a sângelui bucovinean", scria din taluzul tranșeei: „Așa de sfântă și de dreaptă înaintea lui Dumnezeu este cauza, pentru care atâta tineret s'a îmbrăcat în cămașa morții, încât pe toți ne așteaptă viața de veci.

Doamne, ajută-mă să fiu tare, să fiu vrednic și neînfricat.

spre a putea răzbuna lacrimile ce le-au vărsat ai mei vreme de una sută cincizeci de ani de robie".

Duhovnicea între țăranii soldați și binecuvânta apostolica împăcare cu Iisus — trecerea lui prin spitale, regimente și câmpii de arme i-o întrezărim — părintelul poet *Alexie Mateevici*, când s'a contaminat de tifos exantematic într'un spital ostășesc. Acest erou al crucei, care cântase puterile din adânc ale »limbei noastre« și ostenise pentru românismul dintre Prut și Nistru, sfârșea de nemiloasa molimă, delirând biruința generalisimului Averescu, întocmai ca și colegul său de exil *Victor Crăsescu* basarabeanul. Pe pat alb de ambulanță militară a închis ochii și patriarhalul *Ion Bârseanul*, cel de la „Semănătorul".

Și au cinstit steagurile de luptă atunci încă doi literați, scriși în cartea neamului: poetul *Petre Ștefănescu-Vultur* de la „Convorbiri literare" și esteticeanul *Ion Trivale*. Fie-le amintirea veșnică și împăcat dorul nostru pentru jertfa tinereței lor!

Noi credem, prin simțul prezent al militarului și prin religia veșnică a Patriei, în spusa antică:

Cel pe care zeii îl iubesc moare tânăr pe câmpul de bătălie.

subliniind totodată că lumea cea dedemult a crezut — noi o moștenim — în destinul dumnezeesc cu care sfârșesc vitejii. Pământul pentru care se poartă lupta fiind o comunitate de veghe a Creatorului, Dumnezeul noroadelor și al căpeteniilor, moartea războinică este însăși împlinirea legămintelor de jertfă — o întoarcere a insului și totodată, ridicarea lui la cer pe treptele îngerilor strategi.

In sinaxarul națiunei noastre, înscris în 1941 din râvna datoriei armate, literatura își găsește vechea ei tradiție. S'au glorificat în rândurile soldaților și la postul de comandă poeții *Emanoil Voinescu, Sergiu Ludescu, George Vaida*, cunoscuți din paginile „Convorbirilor literare" și ale „Universului literar", liricul magistrat *Alexandru Pogonat*, prozatorul *Stoian Gh. Tudor*, dela vechiul „Adevĕr literar", criticul doctoral *Florin Niculescu*. Mor, rând pe rând, biruitori pentru Bucovina, pentru Basarabia, pentru Transnistria.

Dincolo de amintirea lor sfântă, mă fac mărturisitorul unui moment pilduitor: cu șase luni în urmă, luam parte, întâmplător, la facultatea de litere din București, la premierea celor mai bune lucrări de istoria literaturei române vechi ale

licențiaților din anul trecut. După prima strigare de vrednicie, s'a desprins din băncile amfiteatrului o femee cernită îmbrăcată țărănește, slăbită de suferințe, cu pasul încet. S'a apropiat sfioasă de catedra d-lui profesor N. Cartojan, ca să ia premiul înfășurat în tricolor îndoliat al fiului său. Era maica tânărului istoric literar *Ioan Chiriuc*, mort într'un baraj de artilerie lângă Odesa, dela care tânăr a rămas un bun studiu isvoristic asupra nuvelisticei lui Asachi. Chiriuc se născuse în Solca și gloria îl va perpetua în trinitatea bucovineană a eroilor: filolog *Ioan Onofrei*, de baștină țărănească de lângă Dumbrava-Roșie și jurist, cu atâtea distincții literare, *Ion Turcan*, ridicat din Vicovul-de-Sus.Au mai căzut, și scrisul parcă nu se mai oprește, binedocumentatul *George Coatu*, istoric, tinerii izvoditori literari *Miron Nedioglu, Traian Comșa, Niță Dumitru*, sociologul *Mircea Tiriung;* eroul dela gara Karpova, cel ce jurase, în 10 Mai 1941, pe tresa lui îndoliată cea mai caldă slujire țărânei românești, sublocotenentul *Marius Dumitrescu*, încă scrisese vers și critică literară, ce vor trebui adunate. Pe căpătâi de spital ostășesc, greu chinuit, s'a încheiat asemenea povestea scriitorului de nădejdi care a fost *D. Ursulescu*.

Pentru *cei mulți*, doar satele vor ști să-și pomenească stihuitorii, pe poeții cu melos țărănesc chemați de Tatăl nostru Cel din înalturi departe, să-l slujească pretutindeni Voia românească. Șezătorile au văduvit, au amuțit horele de snoavă, de cimilituri, de viers și tinerețe caldă; dar s'a făcut biserică nouă din trup Țării și din legenda plecaților fără număr s'a tras începătură de basm fiecărui cătun.

Dăruirea lor întrece, în amintire, nemângâerile omenești și-i ridică statornicire românismului: sfinți de vis, de cuvântare măiastră, sfinți sulițași ai neamului întins, martiri ai Reîntregirei.

De jertfă se anină strădania altor scriitori din Basarabia, din Banat și Transnistria, din Bucovina, Țara Românească și din Moldova, care au pornit nu odată spre fratele cel mare în luptă, spre soldat, cu înțelegere, drag al mângâerei și gând de a-l cuprinde în scrisul de mâine.

Anul războiului exemplifică o literatură de credințe în funcțiile active ale ofensivei, o colaborare de permanențe și este vădit că neamul își binecuvântă prin profeții lirici o menire istorică mai mare.

AUGUSTIN Z. N. POP

Țară

Țară,
Ce face inima, ori unde oi fi — ca să-mi tresară,
La numele tău dulce ca o melodie —
România.
Țară,
Mai bună decât pânea cea caldă și blândă,
Cu toți laurii ce i-ai cules, în Răsărit, pentru izbândă,
In frumusețe
Nu știu dacă Raiul te poate întrece.
In viteție,
Ce pană măiastră ar putea în Cartea Nemuririi, să te descrie?
Sufletul meu cunună de cuvioase gânduri pe frunte-ți petrece...
Nu găsesc cuvânt
Pentru columnele pădurilor tale de freamăt și cânt.
Apele ca argintul șerpuiesc tezaur
Printre colnice de smarald și peste lanurile, nesfârșite ca zarea, de aur.
Altarele tale — nestemate.
Stele resfirate,
Oaze de credință și hodină
Pentru sufletele ce purced spre veșnica lumină.
Altița florilor tale câmpenești
Te-arată lumii ce cosânzeană din basme ești.
Munții tăi — uriași — stau de pază la tronul Domnului,
Iar când lumea trece în împărăția somnului
Tu, singură, Țară,
Mâniată de atâta nedreptate și ocară,
Cu sufletul în pară,
Stai de vorbă cu Măria Sa Trecutul, ce flamură desface
Peste prea slăvitele hotare dace.
Și Răsăritul bucuriei noastre se ivește
Impărătește,
Căci dreptatea atârnă greu —
Ceahlău.

ADELINA I. CÂRDEI

PORUNCĂ DOMNEASCĂ

La Putna'n mânăstire, în miez adânc de noapte,
Se strecură în taina bisericii un cleric...
O candelă greu luptă cu orbul întuneric,
Și din domnească criptă purcede glas în șoapte:

„Paisie, ascultă porunca-ne domnească:
Să străjuești sălașu-mi, pân'Ne-om întoarce-acasă!
Când pe Liman și Nistru azi sânge iar se varsă,
Iar focul dela gleznă a prins diznou să-mi crească,—

„Cum să uit Eu Chilia și crestele Cetății
Cei albe, unde mândru fâlfâie steagul Țării?
E volnic oare Domnul, în ziua'ncăerării
Să nu-și arunce pala în cumpăna Dreptății?

„Când Țara e'n picioare din Munți și până'n Mare,
Nu se cuvine Mie să hodinesc în pace!...
Mă voiu întoarce aice, hotar nou când om trage
Tocma'n Nogai, moșia lui Han-Ghirai cel tare!

LIVIU MARIAN

Wang-Wei.

PLECAREA PRIETENULUI

M'am coborît din șea și i-am întins
Paharul despărțirii și trist l-am întrebat
De ce-a pornit și încotro? — Invins,
Grăi, cu glas plăpând și mai că stins:
„Prietene, în viață norocul m'a uitat

Și-acuma plec să-l uit. Mă duc spre creste, să mă las
Acolo unde inima-mi bolnavă va găsi popas.

Bătrân mi-i sufletul și chinuit, iar talpa mea trudită
Să'nvingă nu mai poate depărtările.
Acelaș lut e pretutindeni și sânt aceleaș zările
Și numai norii, norii albi și mulți, curg, — veșnică ispită".

Trad. DRAGOȘ VITENCU

Războiul Planetei

Arar fumega, vulcanic, departe...
Azi bubuie — peste templele sparte:
trăznet din nori — gigant în asalt —
avânt din pământ — salt din înalt.

Frate, inima-ţi mărgăritară,
inima tremură, plină de Ţară...

Dar EL, ce soarele-l sfarmă, rebel,
şi cerul îl scuipă cu guri de oţel,
urneşte lespedea de pe morminte,
chemând izbânzii umbrele sfinte —
şi-i far: cărare durând luminată
(ca mersul lui Crist, pe ape, altdată),
cărare spre uriaşul tumult,
ce caută cele drepte, demult...

Frate, inima-ţi mărgăritară,
inima tremură, plină de Ţară...

Hohotă demonul nenorocului:
urlând ard în pădurile focului
oardele celor fărădelege —
Nici o putere nu le culege!

Simt răii cum se 'nfioară huma:
huma ştie foametea, ciuma.
Şi seacă-i, sub cerul lor, aurora:
prea mult a plâns ea peste Gomora.

Frate, inima-ţi mărgăritară,
inima tremură, plină de Ţară...

GEORGE VOEVIDCA

OCHII

Vara aceea a fost pentru Costel Ioanide plină de peripeţii dintre acelea care îţi rămân în minte încununate într'o aureolă de lumină şi vis. Sunt întâmplări care te prind în vârtejul lor neaşteptat şi-ţi schimbă întregul aspect al vieţii. Casa cu salcâmul rotund din poartă, drumul plin de praf, străjuit de o parte şi de alta cu garduri de cătină, jocul cu zmeul şi mingea i-au devenit lui Costel streine, ca dintr'o altă viaţă. Totul a devenit în jurul lui plin de tăceri rustice şi de melancolii neînţelese: nu mai sânt aceleaşi lucruri şi aceeaşi oameni.

In casa din colţul străzii s'a mutat un moşnegel slăbuţ, cu bărbuţă cenuşie şi rară. Casa era şi mai înainte stranie: era singura din mahala aşezată drept în stradă, fără ogradă, cu două odăi deasupra unui beciu, a cărui uşă se deschidea tot în uliţă. Când pivniţa îi deschisă, ai impresia că duce drept în inima pământului, atât de negru rânjeşte la tine fundul ca un gâtlej de balaur al adâncului. Nici un copil din mahala nu a scoborît în răcoarea acestui beciu misterios. Până acum însă Costel ignorase existenţa acestei case: trecuse pe lângă ea în fiecare zi, dar parcă nu o văzuse niciodată.

Lângă gura pivniţei era intrarea în prima odaie, de unde treceai în cea de-a doua. Aici îşi adusese vraciul de curând sosit în mahala câteva lăduţe cu mirosuri suspecte, câteva vrafuri de scândurele de-o palmă sau de un metru. In odaea din fund şi-ar fi adus, spun unii, şi o nevastă, care ar fi dispărut repede. Se poate să fie numai un zvon al mahalalei, căci de văzut nu a văzut-o nimeni. Că bătrânul e hursuz şi beţiv, asta ştie toată lumea cu siguranţă. Dincolo de realităţi însă fantazia populară simte nevoia de a creea legenda despre o frumuseţe de femee, închisă şi torturată de vampirul acesta bătrân. Legenda, prin circulaţie se amplifică. Şi astfel, alţii ar fi văzut apărând şi dispărând din casa misteroasă nu numai una, ci chiar două femei, una mai tânără de cât alta, una mai frumoasă ca alta.

Deabia mai târziu, când a apărut în casa din colţ un fel de ajutor al bătrânului, s'au mai putut clarifica unele lucruri şi stabili unele amănunte, destul de aproximativ însă.

Pe bătrân îl cheamă Meşterul Zamfir, iar Nică Acatrinei este un fel de calfă la un meşteşug foarte bizar. Nică nu face alt ceva decât să mâture la o lună odată prin casă şi să frece toată ziulica între două pietre nişte boele. La ce i-or fi trebuind meşterului atâtea boele, Nică nu prea ştie. Nică nu-şi isprăvise şcoala primară din satul lui, de undeva, de pe malul Prutului şi nici nu ştia dacă o va mai isprăvi vreodată. Venise să se pricopsească la târg, dar gândurile i-s veşnic prin lunile Prutului.

Costel l-a cunoscut pe când Nică venise să ia apă din ograda lor, dela fântâna de sub nucul rotat. Era o înserare caldă și liniștită. Ograda era bătută cu bănuței albi și înstelați de romanițe înflorite. Răzemați de coaja grunțuroasă a socului încărcat de ciorchini negri, Costel și Nică au stat mult la taifas despre multele taine ale vieții:

— Uneori, sara, așa când vine Prutu 'mare, mugește amarnicului. Atunci cere el carne de om. Și numai de cât trebue să se înece cineva.

Și Costel a auzit de un iaz pe aproape de oraș, unde se duc la scaldat unii și nu se mai întorc:

— Sunt așa niște ochiuri fără fund, care te trag la pierzare. Te apucă un fel de cârcei la picior sau la mână și gata, nu mai poți înota.

A doua seară și-au încercat puterile, răsturnându-se în trântă dreaptă pe lăvicerul moale și împestrițat cu romanițe. Apoi iar au stat la taină:

— Eu nu știu ce-o fi făcând Meșterul cu atâtea boele, că în cealaltă odae, unde stă el și boscorodește toată ziulica, nu mă lasă să intru. M-am uitat eu prin borta cheii, dar n'am văzut mai nimica. Stă ceasuri întregi nemișcat pe scaun și pâcâe din liule. Ș 'atâta-i tot.

Luna se ridica rotundă și tăcută deasupra nucului. Cei doi au complotat îndelung, în șoaptă, emoționați ca pentru prima lor aventură periculoasă.

* * *

Nică l-a șuerat de trei ori. Era semnalul că moșneagul s'a încuiat în odaea lui după masă. Ca doi haiduci, au sărit tiptil în maidanul din spatele casei, plin de cucută, mătrăgună, holere și bălării înalte. Aici este un gemușor de-o palmă, colbăit și plin de paînjinis. Cu mare băgare de seamă l-au șters cu o frunză de podbal. Le bătea inima repede ca la vrăbiile găbjite în palmă. Mai curajos, se uită întâi Nică. Multă vreme nu desluși nimic în lăuntru. Când i se mai deprinse ochiul cu întunericul, văzu pe bătrân stând pe un scăunaș. Dar tot nu pricepea nimic.

— Ia uită-te, înțelegi ceva?

Se uită îndelung și Costel. Nu pricepu nici el ce face bătrânul:

— Bre, drăcia dracului! Ce-o fi scriind el acolo pe tabla cea cu trei picioare? Parcă ar fi la noi la școală!

Multă vreme l-au urmărit atenți cei doi dedectivi. Bătrânul din lăuntru habar n'avea că-i spionat. Stătea cu spatele la gemușor. Fuma tacticos, cu luleaua în colțul gurii și scriea.

Intr'o zi, când soarele frigea afară, Costel a tresărit cu are zvâcnet de inimă și s'a retras grăbit dela geam. Pe unul din fața bătrânului stătea nemișcată o fată slăbuță, cu

ochii mari și triști. Se uita drept la geam. L-o fi văzut? Dacă l-a văzut, îi va spune bătrânului și atunci s'a dus tot planul lor de dedectivi.

N'au mai dat câteva zile pe la postul lor de observație. Erau neliniștiți, dar și chinuiți de curiozitate. Cine era fata? De ce stăteau așa, ca doi muți unul în fața altuia și se uita moșneagul la fată și ea cu privirile în vag? Un nou mister care trebuia deslegat. Și-au luat inima în dinți și au venit din nou la gemușor. Fata nu mai era. In alte zile însă a venit din nou. Bătrânul tăcea, fuma și scria pe tablă, uitându-se lung la fată, parcă n'o mai văzuse nici odată. Ea stătea nemișcată pe scaun, cu ochii mari, țintiți pe ferestruică. Era o amenințare în privirea ei? Era o încurajare? Ii vedea sau nu-i vedea pe cei ce spionau?

Teama de a fi dați pe față îi alunga dela geam, dar era o putere magnetică a ochilor triști care-i reținea, îi fascina.

Intr'o zi, unul din misterele casei din colț s'a deslegat simplu, deziluzionant de simplu, așa cum se risipesc cele mai mari taine ale lumii aceștia.

Nică a fluerat de trei ori, scurt, haiducește. Costel a sosit în fugă, așteptându-se la cine știe ce întâmplare excepțională. Nică i-a făcut semn tainic să intre repede în casă. Costel nu mai intrase niciodată în casa bătrânului. Ce se întâmplase? Nică îl lămurește în șoaptă: Moșneagul uitase descuiată tocmai odaea cu mistere din fund și plecase undeva în târg. Cu mari precauții au păsit pragul oprit. Nimic deosebit. Miros de uleiuri și boeli. Pereți goi. Dar tabla pe care scria bătrânul nu era ca aceea dela școală. Era o icoană a Maicii Domnului. Copilul Isus era deabia schițat. Alături erau cutiile cu boele și cu pensule.

Vra să zică acesta era tot misterul: Meșterul Zamfir era zugrav de icoane! De atunci toată mahalaua a știut că Meșterul Zamfir nu-i decât Zugravul Zamfir. Mare scofală! De aceea i-au zis scurt: Zugravu.'

* * *

După această descoperire, simplă ca oul lui Columb, Nică deveni mai îndrăzneț:

— Meștere, lasă-mă să învăț și eu meșteșugul.

— Care meșteșug? se încruntă zugravul.

— Știu eu? Ceeace lucrezi mata acolo, în odaea ceea.

— Să nu te pue naiba să-ți vâri nasul unde nu-ți fierbe oala, că-i vai de tine!

Dar din ce în ce mai des, când pleca în târg, meșterul uita deschisă ușa din fund. Atunci Nică și Costel cercetau cu băgare de seamă meșteșugul zugrăvitului. Pe scândurele de o palmă sau două, frumos lustruite, se punea un grund bine

frecat și apoi, cu mare migălozitate, se desenau contururi de sfinți rigizi, cu ochi sfredelitori până în fundul conștiinței: erau sfinți impozanți cu aureola lor de aur din jurul capului și care te urmăreau mustrători atunci când conștiința îți era încărcată cu jaful unor mere din grădina vecinului. Dintre toate icoanele acestea țapene ale zugravului Zamfir numai una era vie, cu ochii calzi și plini de o tristețe neînțeleasă. Era icoana Maicii Domnului.

Cei doi cercetau apoi îndelung cum se combină culorile, amestecau roșul cu albastrul, galbenul cu albastrul și erau mirați când le ieșiau cu totul alte culori și nuanțe.

Ca să nu-i prindă bătrânul s'au ascuns în beciu, unde au găsit pe scări diferite oale și cutii cu boele mirosind a terebentină și a uleiuri. Pe scânduri, au început să facă și ei tot felul de încercări, care de care mai țapene, dar cu ochii mari, îndureraţi. In beciu era răcoare și în semiîntuneric visul prindea aripi de înger. Dar mai ales din colțurile întunecate îi urmăreau doi ochi triști, despre care se fereau să vorbească între ei.

Asta până într'o zi când, pe neașteptate, zugravul i-a prins :

— Blestemaților, voi îmi stricați boelile cu mâzgâliturile voastre!

Le cercetă mâzgâlelile cu atenție și strâmbă din nas:

— Să nu vă mai prind, c'apoi....

A venit și toamna cu grijile școlii, și iarna, când nu se putea lucra în beciu. Numai în timpul lecțiilor plicticoase de matematecă, lui Costel îi fulgerau prin minte sclipiri de ochi mari și triști. De aceea caetele și cărțile îi erau pline de chipuri melancolice de sfinte cu ochi adânci, cu un zâmbet înflorit în obraji ca petalele roze de măr.

Cu venirea primăverii, ochii aceștia îl urmăreau tot mai insistent, mai neliniștitor. A dat târcoale casei zugravului multă vreme. Nici o mișcare. Intr'o zi luminoasă de Maiu, Costel a îndrăznit să intre, să întrebe de Nică. Dar Nică plecase. Părinții lui socotiseră că e destul de bun meșter ca să zugrăvească icoane pentru bisericuțele de țară sau să răstoarne brazda neagră în ogor.

Cu o mare speranță în suflet se învârtea Costel în jurul zugravului morocănos: îi freca boelile, îi spăla pensulele și-i urmărea mișcările tacticoase. Dar fata cu ochii mari întârzia în necunoscut. Trecuse luna lui Maiu, se scuturaseră merii, se apropia vacanța mare. Și ea întârzia mereu, ascunsă în mister și în vis. Speranțele lui Costel se spulberau cu fiecare zi ce trecea.

Bătrânul isprăvea o altă icoană a Maicii Domnului.

Numai chipul îi rămânea mereu nezugrăvit. Zugravul aștepta. Costel își luase nădejdea.

Dar iată că deodată, pe când era aplecat deasupra pietrii netede pe care freca uleiurile, Costel tresări auzind în spate un glas cu vibrări de mandolină. Când s'a întors, s'au înroșit amândoi, ca doi complici. Iată că și acest mister se dezvăluea simplu și neașteptat. In ziua aceea lui Costel îi păreau toate tainele lumii străvezii ca izvoarele de munte. Și dintr'odată toate lucrurile au prins să zâmbească. Chiar și glasul bătrânului i s'a părut mai puțin hursuz:

— Bine c'ai venit. Am de isprăvit icoana asta.

Fata se așează cuminte pe scăueș, ca să pozeze. Intr'un târziu, bătrânul îi spune:

— Ia ulciorul și adă-mi niște apă dela izvor; nu dela fântână, că-i sălcie.

Costel nu-și dă seama cum s'a furișat și el după dânsa și cât au mers alături, neștiind ce să spună. Era în cer și pe pământ o lumină ametitoare. Și tot universul era nespus de vesel. Au ajuns în valea plină de sălcii și hățișuri. Au umplut ulciorul și s'au așezat pe tăpșanul verde.

Costel a aflat că misterul fusese foarte simplu: Rodica e fata Zugravului Zamfir, dar că stă cu mamă-sa. Zugravul e prea hursuz și se cam afumă des. De aceea nevastă-sa nu mai trăește cu el. Fata vine uneori, fără știrea mamei, ca să pozeze pentru icoanele zugravului. Toate lucrurile acestea sunt clare și ar fi putut să le fi înțeles Costel și singur, deși ochii fetei s'au întunecat povestind.

Aurul topit al soarelui se prelinge printre crengi spre apus. O pasăre pestriță s'a oprit pe-o creangă de deasupra capetelor celor doi tineri, a ciripit de câteva ori, apoi a bătut din aripi, pierzându-se în frunziș. Un cireș se împodobise de sus până jos cu cercei de mărgean.

O pasăre minunată se zbătea și în inimile celor doi. O melodie caldă răzbătea și în adâncul lor și-i îndemna să-și prindă mâinile, să-și încleștеze sufletele.

Deși totul era numai lumină străvezie și armonie dumnezeească, simțeau că o mare taină urcă din ei ca un abur, care îi învăluе pentru totdeauna.

De multe ori în vara aceea s'au întâlnit la izvorul din valea sălciilor si se întorceau tăcuți, când umbre de catifea albăstruie îi mângâeau cu blândețe.

* * *

Viața are urcușuri și pripoare prăpăstioase.

Intr'o dimineață, Zugravul a fost găsit mort. I-au rămas boelile mirositoare; i-au rămas și icoanele neterminate. In pivniță, la răcoare, lucrează cu încăpățânare Costel Ioanide. Lucrează și așteaptă. Are de isprăvit chipul unei icoane a

Maicii Domnului. Insistent şi monoton îi zbârnâe bondarul gândului: Oamenii apar şi dispar atât de fantastic prin umbrele necunoscutului! Fata zugravului a dispărut în abur de mister. Toate tainele care i se păruse că s'au deslegat atât de simplu şi neaşteptat, îl copleşeau acum din nou. Aştepta cu încordare încăpăţânată, dureroasă. Cu aceeaş încăpăţânare lucra portrete. Ca student universtar a început să urmeze şi şcoala de Arte-Frumoase. Nu s'a împăcat însă cu busturile de ghips şi mai ales cu lipsa de viaţă liberă între zidurile mucegăite ale şcolii. Se revolta şi împotriva portretelor pe care le picta: Toate aveau ochi mari şi trişti. Ca să evite, cădea în exagerarea contrară: le făcea ochii prea mici, mongolici. Înfuriat, le tăia cu briceagul.

Numai din amintire nu putea să tae un portret cu ochii tot mai mari, tot mai adânciţi în mister şi în trecut.

După licenţă, Costel a fost numit profesor în orăşelul său. Se specializase mai ales în istoria artei bizantine şi iconografie. Încercase să ţie şi câteva conferinţe din acest domeniu. Cele câteva fete atrase de tinereţa conferenţiarului au fost repede deziluzionate de subiect. Şi mai indispuse au rămas mamele cu fete de măritat: Costel nu voia să audă de însurătoare. Işi cumpărase fosta locuinţă a zugravului Zamfir, unde se încuia toată ziulica şi picta. Mahalaua îl poreclise „Călugărul" şi vedea în ciudăţeniile tânărului zugrav o influenţă a casei unde murise „hursuzul cel bătrân". Pe toţi pereţii atârnau portrete şi icoane de-ale Maicii Domnului: acuarele, uleiuri pe pânză sau pe lemn. Incepuse chiar o mare frescă, la care lucra migălos. Ca s'o termine, Costel aştepta de luni de zile. Nici el nu ştia ce aştepta. Incepea alte icoane şi toate rămâneau neisprăvite. Gâvanele ochilor rămâneau goale. De câte ori intra în odae, nenumăraţi ochi orbi îl sfredeleau ca o ameninţare. Mahalaua îl socotia maniac, iar casa o credeau plină de stafii. Toţi evitau să mai treacă pe acolo.

* * *

Era o sară de sfârşit de August. In mângâerea blândă a amurgului se simţea o prevestire abia bănuită a toamnei. Costel umbla pe străzi fără nici o ţintă, copleşit de singurătate şi tăcere. La o cotitură, pe neaşteptate, s'a întâlnit cu ochii ei mari, pătrunzători. Dar ochii nu l-au mai recunoscut sau poate că n'au vrut să-l mai recunoască: s'au întors cu recunoştinţă spre tânărul cu care mergea la braţ.

Mecanic, Costel s'a îndreptat spre casă. S'a întins în pat, îmbrăcat, zdrobit de o mare oboseală. A rămas cu ochii fascinaţi în luna rotundă, care'şi revarsă arama topită prin geam. Nu ştie cât a stat aşa, fără nici un gând. Deodată, sute de ochi orbi îl sfredelesc cu suliţi înroşite, îl torturează, înfigându-i puzderii de ace în tot trupul. Se învârte şi se sbate să scape şi nu poate. Cu o mare sforţare, ca un somnambul, se ridică, începe să adune toate icoanele şi să le scrijeleze ochii cu briceagul. Le azvârle morman în mijlocul odăii. Răstoarnă peste ele toate boelile şi terebentina din cutii şi bidoane. Işi încheie pardesiul, îndeasă pălăria pe ochi şi-şi aprinde atent luleaua. Chibritul aprins îl azvârle peste movila de tablouri. O flacără albăstrue urcă repede spre vârful mormanului, se înalţă spre podele. Costel iese tacticos şi încue bine uşile după el. In urmă trosnesc grinzi şi se dărâmă ziduri. In sufletul său răsună năruirea unei catapitezme plină cu icoane.

Luna a dispărut şi cerul înalt e spuzit de nenumăraţi ochi minusculi, scăpărând scântei de ghiaţă. Costel se simte singur într'un imens pustiu întroenit şi numai în lăuntrul său doi ochi îl sfredelesc dureros. O ia la fugă să scape de ei. Aleargă să se înece în valurile lumii banale, fără mistere şi fără surprize. Aleargă să omoare ochii din adâncimile interioare.

AUREL V. SÂNGER

PÂNDĂ BANALĂ

Din buruiene pâcla s'o ridica, ca un lan,
Ne-om uni, în toamnă, cu neliniştea sălbătăciunii;
Va rămâne, soarele în asfinţit, sângerat oştean
Pocnetului carabinei sau inimii pădurii.

Prin hăţişul de lumină al amurgului, cineva,
Ca o mângâere, ne va cuprinde în cinegetică gravură;
Vom sta lângă somnul lui Pan, aşa:
Abili mântuitori de arcuri sub armură.

Cum picură frunza ca o poemă! S'o privim
Şi-apoi pârguitul belşug şi prolifica tăcere...
Imi lipesc urechea de inima ta ce îmi cere
Din rouă arnicii stelelor pentru chilim.

Dar sub febre, vegherea e catifelată şi dulce,
Fuga ta, estivală pagină de ploaie în cale —
Şi astăzi şi mâine, ogarii sufletului meu n'au să se culce,
Oh, Demonul dumbrăvilor mele, sub frunzele pale.

D. LOGHIN

IȚCANI

O uliță îngustă cu fete, praf și gropi,
îmi iese înainte cu fum și case mici,
străină și mai mică în ochii mei miopi,
de-mi pare că-s Guliver în țara cu pitici.

Toloaca unde am purtat războaie 'n miniatură
— maidan pustiu — m'așteaptă din alte vremi să viu,
cu calul de căpăstru pe-un hat de arătură,
cu cărțile subsuoară, desculț și cafeniu.

Sat negru ca o mină cu gară și depou
unde-am clădit în bahnă palate cu minciuni,
în liniștea înaltă mai stăruie-un ecou,
din prima mea scrisoare și visul cu minuni.

A. BOGACI

Din „Cântece de oștean rănit".

INEL

De nunta noastră seara n'a vorbit,
nici steaua care s'a aprins în fag...
Tu poate simți că va veni, smerit,
o frunză vestedă 'ntr'o toamnă, mag,

Și-ți va aduce slova mea de vis:
în tabără vor arde 'n noapte — larg —
făclii să lumineze dorul scris...
Iar cerul alb proptit într'un catarg

S'a apleca încet peste ruine
Și-a arunca un curcubeu în lut:
un capăt va luci în vis, cu tine,
un capăt lângă moartea mea, pe scut...

DRAGOȘ VICOL

GHIȚĂ [1])

Frunză verde baraboi,
Pleacă Ghiță la război,
Rămâne satu 'napoi;
Grijile cu dânsul roi.

Inima pârdalnica
Mușcă parc'ar fi cățea:

Casa mea, hodina mea,
Cine-a fi stăpân la ea?
Că nevasta-i la ogor
Și pe soare și pe nor;
Flori boboci, trei copilași:
Tăticule, cui ne lași?

Frunză verde busuioc,
Câte țări îs cu noroc?
România arde 'n foc
Cu armata la un loc.

Prutu-i lat și calea 'ngustă,
România nu-i distrusă;
Drumu 'ngust și Prutul lat,
România a cedat;

A cedat, dar nu de tot,
A cedat numa' de-un cot.

Frunză verde-a plopului,
Sus deasupra Nistrului,

Neamțul cu mașina lui:
Botniță muscalului.

Fulgeră cu tunul Ghiță,
Bolșevicii-s ferfeniță;
Știuca urlă, tunul scurmă,
Din vrășmași pe mal, nici urmă.

Nistrul apele-și împinge,
Păcură de-atâta sânge,
Nu de al creștinului,
Sânge de-al păgânului.

Frunză verde alior,
L-o prins și pe Frit un dor;
Cu Ghiță de după cap,
Dau necazului de hac:

— La Moldova drept că-i bine,
Cine merge numai vine,
C'o plecat un văr de-al meu
Și vreau să mă duc și eu.

— Camarade, frățior,
Și eu vreau la voi să sbor,
Că'n războiu suntem fârtați
Pe viață însâmbrați:

Tu 'n mașină, eu tunar
Scriem lumii alt hotar.

(Colecția P. JITARIU)

EPIGRAME INTRE ARME

Inaintarea bolșevică

E-o înaintare grea.
Prea e complicat atacul.
Șefii merg — d'a busilea,
trupele d'a berbeleacul!

Desghețul, la Moscova

Ieri, executară
proapeți arestați.
Vina era clară:
tineri — deșghețați!

GEORGE VOEVIDCA

---

[1]) Comunicat de elevul ucenic Mihai Teodor din comuna Horbova, județul Dorohoi, cu mențiunea: „ Acest cântec a eșit pe timpul ocupației rusești, și să mă scuzați că am scris în sala de mese, pe fugă".

Pe urmele vremii...

Grădina lui Dumnezeu. — Cineva ne-a scris dăunăzi că publicăm prea multe versuri „moderniste". Cam în aceiaș vreme un oarecare M. S. într'un cotidian din Capitală susținea că versurile ce apar în „Revista Bucovinei" sunt „vetuste". — Alții cred că n'ar trebui să publicăm de loc versuri și sânt și o samă cari par supărați că nu găsesc în această revistă mercurialul pieții. Mai sunt și alții cari se arată foarte mirați că n'avem „direcție critică", cu alte cuvinte că nu suntem bisericuță.

Nu ne surprind aceste manifestări. Grădina lui Dumnezeu e imensă și dacă nici chiar Dânsul n'a reușit până acum să-și mulțumească pe deplin creaturile, nu ne-am încumetat o clipă să credem că vom reuși să-i mulțumim pe toți aceia cari ne fac cinstea să se intereseze de noi.

Totuși pentrucă că tăcerea perpetuă ar putea fi interpretată ca un angajament într'o poziție care nu este în intențiile noastre, ne simțim datori cu anume lămuriri.

Nu ne putem îngădui luxul unor îngrădiri estetice de „școală", oricât ar dori aceasta, fiecare în parte dintre noi, — pentrucă această revistă nu este a unui grup. Acei cari au hotărît viața ei, au deschis-o tuturor condeelor, cu o singură condiție: să aibă talent.

Aparem în vremuri și condiții cunoscute de toată lumea, — vremuri și condiții cari impun ca acesta să fie drumul nostru deocamdată. Prezentului nu-i cerem mai mult, iar viitorului îi vom cere ceea ce va arăta că ne poate da.

Evident, în acest cadru chiar, sântem conștienți de imperfecțiunile noastre și recunoscători acelora, cari, cu gând de prieten, ni le arată.

Dar cârcotașilor cari așteaptă, fie solemne invitări speciale la colaborare, fie tâmâieri ridicole și deplasate, nu le sânt menite rândurile de mai sus.

* * *

Matthias Friedwagner merită multă cinstire în sufletul românesc, pentrucă face parte din grupul celor câțiva învățați apuseni, cari cunoscându-ne mai apropiat, au știut să ne prețuiască. Opera de savant al lui Friedwagner se leagă în întregime de poporul român. Și inima lui a fost așa de temeinic legată de inima acestui popor, că el, rectorul austriac al Universității din Cernăuți, în chip oficial a rostit către studenții români ai acelei Universități cam așa: „Și dacă vi se aduce acuzația că trageți cu coada ochiului dincolo (adică în spre România liberă) răspundeți că într'acolo vă uitați cu întreagă privirea, căci așa trebuie să fie". De aceia cinstirea postumă pe care i-a făcut-o institutul „Cernăuți", numindu-l membru onorar post mortem, nu înseamnă decât satisfacerea unui drept.

* * *

Institutul italian și institutul german de la Cernăuți nu sunt fenomene *ad hoc* pe care le-a creat fierberea oportunității politice. Simpatia de care s'au bucurat aici și în anii trecuți manifestările de cultură și artă

italiană, continuate cu atâta râvnă după refugiu, vor însemna mai mult pentru apropierea dintre cele două neamuri latine, decât banchetele diplomatice și falsele declarații de dragoste ale neamurilor fanfarone.

Iar recent înființatul institut german nu face decât să reînoiască o tradiție culturală, care în Bucovina, mai mult decât în oricare altă parte a țării, a știut să prețuiască spiritul de metodă și soliditatea cugetării germane.

D. V.

* * *

Institutul „Cernăuți". — Institutul „Cernăuți", despre ale cărui rosturi ne lămuria cronica din rev. „Făt-frumos" 1942 pag. 20 — nu se desminte. Activitatea lui a izbândit până acum următoarele: a) Șase ședințe, adecă 4 obișnuite ședințe lunare (la 5 Martie, 25 Aprilie, 7 Mai și 4 Iunie) și 2 ședințe extraordinare (19 Martie și 8 Mai — în aceasta d-l Dr. Ambros Comorosan conferențiind despre *Portul țăranului român);* b) Publicarea Buletinului *Institutul „Cernăuți"* (continuare a Buletinului *Institutul de literatură,* ajuns în 1940 la fascicola 17), din care au apărut fascic. 18 Leca Morariu, *Veronica Micle* și fascic. 19 Traian Cantemir, *Cezara și Luceafărul lui Eminescu.*

Au cetit comunicări — în cea mai mare parte acum publicate[1]) prin cele periodice: în șed. I d-nii Leca Morariu (2), Aug. Z. N. Pop (3), Dr. Milan P. Șesan (1), Dr. N. Tcaciuc-Albu (1), în șed. II d-nii Leca Morariu (3), Aug. Z. N. Pop (3), Aurel Vasiliu (1), E. Ar. Zaharia (1), Dragoș Vitencu (1); în șed. III d-nii Dr. Teodor Balan (1), Dr. Christea Geagea (1), Dr. Alois Grigorovici (1), Leca Morariu (2), Aurel Vasiliu (2); în șed. IV d-nii Dr. Alfred Klug (1), Leca Morariu (2); în șed. V d-l Dr. Ambros Comorosan (1) — *Conferință;* în șed. VI d-nii Dr. Max Hacman (1), Dr. Victor Morariu (1), Dr. Alois Grigorovici (1), Leca Morariu (3), Aug. Z. N. Pop (2), Aurel Vasiliu (1) și Alex. Vitencu (1).

Comunicări externe (câte 1) trimise de membrii externi: în șed. I d. G. T. Kirileanu (Piatra-Neamț) și'n șed. IV d-nii Nec. Stefcu (Roman), Aurel G. Stino (Fălticeni), G. Ursu (Tecuci) — aceste 3 din urmă de asemenea publicate.

Institutul a omagiat postum amintirea decedaților membri onorifici Dr. Corneliu Gheorghian și Dr. Giulio Bertoni. A conferit apoi, în chip postum: *membria onorifică,* scriitorului Ion Ciocârlan și filologului folclorist Dr. Matthias Friedwagner (autor al operei: *Rumänische Volkslieder aus*

---

[1])Fapt care dovedește cât de urgent — necesară e publicarea unui amplu Buletin al acestei Instituții academice. Dintre comunicările publicate semnalăm: Leca Morariu, *Primul „volum" — Creangă și descântec lui* în rev. „Cetatea Moldovei" 1942; *Marginalii* în „Revista Bucovinei" 1942; *Pentru viitoarele ediții-Eminescu* în Bulet. „Mihai Eminescu 1942; *Pentru adevăratele ediții-Eminescu* ibidem; *Si iarăși autenticul Eminescu* ibidem; *Iraclie Porubescu, neștiut (?)* în „Făt-frumos" 1942; *Eneida lui V. Bumbac* ibidem; Victor Morariu, *Un prozator bucovinean* în „Făt-frumos" 1942; — Aug. Z. N. Pop *Foxăneanu-Eminescu* în „Bulet. M. Eminescu" 1942; *Adaos... „La Steaua"* ibidem; *O traducere după Wernicke în* „Rev. Bucovinei" 1942; — Aurel Vasiliu, *Pumnuleană oficină de copiști în* Bulet. „Mihai Eminescu" 1942.

der Bukovina, 1940); și *membria activă* regretaților Filimon Taniac și Peter Tomaschek.

La 8 Iunie 1940, Institutul „Cernăuți" număra 20 membri onorifici și 74 membri activi (dintre cari 4 fiind și membri onorifici); deci 90 membri, între cari 4 cărturari germani, 2 italieni și 1 maghiar. — Membri decedați 6 (între cari 2 Germani și 1 Italian). *O. L. M.*

* * *

Deschiderea unei librării e un fapt comercial care nu intră în preocupările noastre. Totuși, când această librărie e a Societății pentru cultură și când s'a inaugurat sub egida acelejaș firme „Mitropolitul Silvestru", care de aproape jumătate de veac a fost și a rămas cea mai bine înzestrată tipografie românească a Bucovinei, — deschiderea librăriei „Mitropolitul Silvestru" din Cernăuți nu poate rămâne un simplu act de comerț. In sobrietatea faptelor din care se alcătuește jubileul de 80 de ani al Societății pentru cultură, librăria din strada Regina Maria e, înainte de orice, o biruință culturală.

* * *

Bustului lui Eminescu așezat peste drum de Catedrala cernăuțeană îi lipsea mult, mult de tot ca să ne încânte estetic. Totuși pentru străduania celor ce l-au așezat și pentrucă, de bine de rău, era al lui Eminescu (și singurul bust de poet român din toată Capitala Bucovinei!) eram deprinși să-l venerăm. După unele mărturii, la refugiu acest bust ar fi fost ridicat și transportat în beciurile nu știu cărei prefecturi din Bucovina neocupată. Dacă aceasta este adevărul, nu ne putem dumeri de ce nu-l vedem din nou la locul lui.

* * *

Noblesse oblige. — Eram deprinși, noi, românii bucovineni, de generații încoace, să cunoaștem în toate timpurile o nobilă emulație în domeniul gingașei arte a portativului. In Bucovina lui Ciprian Porumbescu, „Armonia" și mai târziu „Tudor Flondor" se confundau cu pânea de toate zilele a sufletului nostru.

Prestigiul românesc al acestei provincii cere să reînviem toate formele de viață socială pe care ni le-am creat în cursul vremurilor și nu să le înlocuim cu șabloane fabricate în serie. Pentru că tot cea a fost creat românește împotriva vrerii stăpânirii străine e mai românesc decât orice.

De aceea, și în această materie nu credem să fie cineva a cărui inimă să se împace cu formula comodă: a fost.

* * *

Heidelbergul României. — Cine a cunoscut Cernăuții vremurilor bune a rămas în suflet cu tiparul vieții studențești cernăuțene, a unei vieți ceva mai mult decât studențești, pentrucă la ea participa în nădejdea sau în amintirea studenției, ori numai din prietenie,toată lumea.

„Academia ortodoxă", „Junimea", „Bucovina", „Dacia", „Moldova", „Arboroasa" — câte nume, atâtea cămine de tinerească și zgomotoasă frământare, de înflăcărat avânt românesc și de temeinică pregătire pentru viață.

Așa îngăduiau pe atunci vremurile.

Și e bine să ne reamintim că cele mai multe, dacă nu aproape toate acțiunile românești din Bucovina, — direct sau indirect, de aici au pornit. Aici și-au făcut ucenicia viitorii membri ai „Societății pentru Cultură" și aici se forfecau mai întâi și mai strașnic exponenții vieții politice cari deviau de la linia românească. Și cu tot dreptul. Pentrucă acei ce greșeau erau și ei membri, chit că „emeriați", ai „societății academice". In felul acesta „societatea academică" îngăduia generațiilor controlul reciproc, înlesnindu-le colaborarea.

O fi fost strein obiceiul de a purta panglică pe piept, dar panglica era tricoloră și nu cunosc român din orice parte a țării, care, luând parte la un „comers", să nu fi vorbit după ani cu nostalgie de frumusețea lui și de pulsația de viață românească ce a găsit-o acolo.

La comanda unei voinți stupide, „societățile academice" cernăuțene au trebuit să închine steagul, încă înainte de ce le-a fost suspendată „Alma mater". Dar, de bună seamă, vor învia odată cu ea, pentrucă ceeace au folosit neamului românesc e mult mai de preț, decât ca să îngăduie transformarea lor în simple subiecte de inspirație pentru o literatură ce nu s'a scris încă.

* * *

Despre regionalism. — Existent la toate neamurile, la noi mai puțin decât aiurea, — de pildă la Francezi sau Germani, — fenomenul regionalist, înainte de a fi socotit bun sau rău, e, pur și simplu, biologic.

Rezultat al variațiunilor complexului geografic și istoric înlăuntrul căruia s'au desvoltat diferitele fragmente ale aceluiaș neam, — regionalismul pornește de la deosebirile lexicale și ajunge până la cele temperamentale (pe care le socotim de căpetenie).

Pentru ființa unui neam, deplina armonie între diversele regionalisme este indispensabilă, iar prezența lor în această ipostază de armonie, departe de a strica unității neamului îi poate da acea elasticitate, care-l face să aibă rezerve de viață potrivite pentru toate împrejurările.

La noi, binecuvântăm oltenească perseverență, moldovenească bogăție de spirit, sau transilvăneana cumpătare. Departe de a fi centrifugale, ele feresc neamul de monotonia fabricatelor în serie și de aceea e bine să fie accentuate și cultivate.

Totuși poate exista și un regionalism desechilibrat și desechilibrant, chiar fără să fie centrifug.

Nu-i vedem decât două înfățișări:

Una, odioasă, a ermetizării regionale, a rezistenței la orice pătrundere reciprocă, a lipsei de încredere și bunăvoință pentru tot ce nu e din regiune.

A doua, criminală, lipsită de omenie și de bun simț, ca și cealaltă, a violentării sensibilității regionale printr'un expansionism regional unilateral, care caută să impue tipul de om și felul de viață al unei singure provincii (indiferent dacă e periferică sau centrală) ca standard pentru toată țara.

Desigur numai indivizi cu structură sufletească inferioară pot fi agenți al acestor feluri de regionalism.

Și totuși nu e rău să ne dăm, fiecare din noi, sama de ele, ca, fără să vrem, să nu păcătuim față de neam.

D. V.

* * *

M. Eminescu și Andrei Mureșanu. —

Poetul patriot și ocazionalist care era Eminescu, mai ales până la 1870, a cunoscut deaproape poeziile lui A. Mureșanu, căci în biblioteca gimnaziaștilor erau trei volume: unul dăruit de *Al. Plesca* »teolog în anul al IV«, cum aflăm din catalogul cărților (»Cunsemnăciunariu«) unde este înregistrată cartea: 1862/106. Acest Al. Plesca este viitorul preot pe care îl va întâlni Eminescu în 1875, când va aduce clandestin în Cernăuți cartea lui Kogălniceanu despre »Răpirea Bucovinei«. Volumul dat de Plesca este »De'n poesiile lui Andreiu Murœșianul, Brașov, la Ioann Goett 1862«. Un alt exemplar, înregistrat la 1863/78, este cu specificarea: »cumpoeratoe dela Sibiu cu banii bibliotecei cu 1 fl. 30 cr.«. In sfârșit al treilea, înregistrat la 1863/100, este dat de »Mihaiu Coelinosci [Călinescu], coetecet pentru gimn. sup.«.

Poeziile lui Mureșanu le mai putea citi Em. și din »Foaea p. minte«... din care a copiat și fratele său Nicolai Em. (v. A. Vasiliu în Bul. »M. Em.« 1942) cum și din »Gazeta Transilvaniei« etc., care se aflau în biblioteca gimnaziaștilor. Iată însă numai ce raporturi a găsit d. Călinescu între Em. și Mureșanu:

»Credința de până mai dăunăzi că Eminescu e un meteor, ieșit din neant, ca un miracol, fără nicio legătură cu trecutul se dovedește falsă. Eminescu e cel mai tradițional poet, absorbind toate elementele, și cele mai mărunte, ale literaturii antecedente. Toate temele lui ies din tradiția românească, oricât de scurtă și înrâuririle streine, pornite și acelea înaintea lui, aduc numai nuanțe și detalii. In primul rând descoperim la el intenția de a trata, pe urmele lui Asachi și Bolintineanu, în mari poeme epice ori dramatice, mitologia autohtonă. Cititorul obișnuit știe doar de *Rugăciunea unui Dac*, câteodată de poemul faustian *Mureșan*, în care patriotul ardelean e înfățișat ca un filosof schopenhauerian, teoretician al răului în istorie și al unui panteism susținut pe idei platonice, în căutarea fericirii negative prin eremitism, somnolență și ficțiune«. (G. Călinescu: »Ist-lit-rom.«, »Fund. Reg.« 1941 p. 388).

Cum se explică totuș că »cel mai tradițional poet«, la care »toate temele lui ies din tradiția românească«, în poemul »faustian« *Mureșanu* ni-l prezintă pe patriotul ardelean ca »un filosof schopenhauerian«, cu »ideile platonice« etc.? Oare acestea sunt »numai nuanțe și detalii« ale înrâuririlor străine existente în literatura română anterioară lui Eminescu, dela care el le-a împrumutat? Desigur că Eminescu a fost un tradiționalist, mai ales în prima fază, până prin 1870, dar asta nu înseamnă că trebue să bagatelizăm și influențele străine.

»Pare ciudat că Eminescu a putut lua pe un poet așa de naiv [A. Mureșanu] drept erou eremitic, al unui poem faustian. Explicația este că Mureșanu semna în *Foaia pentru minte* cu pseudonimul *Eremitul din*

Carpați și că se află în poezia lui un pesimism biblic, cu dorința de rătăcire ca a lui Toma Nour din »*Geniu pustiu*«. *(G. Călinescu: Ist-lit-rom. 238).*

Totuș găsim și alte apropieri între A. Mureșanu și Eminescu, de exemplu în poezia »O privire peste lume« (1845) începe și sfârșește cu strofa:

Deșert e tot ce vede semețul ochiu subt soare,
Și nu e fericire deplină pre pământ;
Un vis e ce-amăgește ființa muritoare
Din oara când se naște și până la mormânt!

»Nimic sub cer statornic, ci tot deșertăciune,
Deplină fericire sub soare n'am aflat!«

(ed. 1881, p. 51)

Iată și nedreptatea naturei față de oameni așa cum o vedem la Eminescu în »Epigonii«, »Scrisoarea I« etc., la Mureșanu o găsim în poezia »La muza mea« (1841):

Nu vezi, că natura nu-împarte drept frățește
La fiii cei de'o mamă tezaurul său cresc?

Când unuia-i suride cu-o minte prea sublime,
Pre altul îl degradă de barbar, crud, tâmpit;
Geniul în vârtute, brutalul noată 'n crime,
Etern atras de patimi, etern nefericit. (55).

De notat este și întrebuințarea formei *suride*, după cum Eminescu are *ris* (= râs), tot așa »flor« (163), »evii« (132), »rumpe« (132, 140).

Mureșanu are o odă »Un devotament familiei Hurmuzachi« (1850) la sfârșitul căreia spune:

Păsiți dar înainte, Voi Grachii Românimei,
Bărbați în graiu și 'n faptă, cu spirit de Roman,
Voi frații Hurmuzachi, tezaurul tinerimei,
Aleși de providență, să bateți pe dușman,
Cu armele dreptății, pe drumul legiuit,
Și credeți, c'al vost nume în cer va fi mărit! (70).

(Vezi aluzia din poezia: „La mormântul lui Ioan Mocioni", 112.)

După cum Eminescu va preamări pe Aron Pumnul în „La mormântul lui Aron Pumnul" tot astfel și A. Mureșianu va scrie „La mormântul marelui Vornic al Moldovei Docsachi Hurmuzachi care a repausat în 30 Martie 1857":

O stea luminoasă, din sfera cerească,
Și-a tras a sa rază, să n'o mai vedem; —
Un suflet de înger s'a dus, să-și primească
Cununa virtuții în sântul Edem.

Ceeace ne aduce aminte de „Se stinse un luceafăr, se stinse o lumină, / Se stinse-o dalbă stea!", dar și de ritmul din „Mortua est".

Regretul tuturor Românilor pentru moartea lui Pumnul îl găsim şi în poezia de mai sus a lui Mureşanu:

S'a dus; ma[dar] rămâne a lui amintire,
Săpată în inimi, în giur de Carpaţi,
La fii ce-i leagă aceeaş simţire:
A Patrii amoare, un sânge de fraţi. (157).

La Eminescu, tot „ce-i simţ naţional", cum şi tânguirea gimnaziaştilor urmează umbra lui Pumnul „Colò în Eliseu!...". Deci „Edemul" lui Mureşanu e înlocuit cu Eliseul!

Dacă, în general, T. Maiorescu a avut dreptate când condamna versurile prozaice ale lui Mureşanu, totuş unele strofe nimerite vor fi oprit atenţia lui Eminescu, precum în poezia „Mintea":

Te măresc fiinţă fără de-început,
Pentru tot ce vede ochiul meu sub soare,
Pentru tot ce dreapta-ţi sântă a făcut,
Dela om şi feară, până la-acea floare,
Carea vegetează numai un minut! (103).

Iată-l pe Mureşanu constatând şi el „le mal du siècle":

Bolnav e timpul nostru şi greu de vindecat,
Ori cât se pare 'n toate a fi de naintat.
(Lumina şi adevărul, 135).

ceeace Eminescu va constata în diferite rânduri.

AUREL VĂSILIU

CARŢI ŞI REVISTE

Ultima operă a prof. M. Friedwagner. *Matthias Friedwagner: Rumänische Volkslieder aus der Bukovina I. Band Liebeslieder* „Cântece populare româneşti din Bucovina. De-ale dragostei". — Apărută în Germania, monumentala operă de care ne vom ocupa într'o sumară prezentare e un volum[1]) de peste 600 de pagini editat în excelente condiţii tehnice, cu 6 clişee din opera pictorului Eugen Maximovici şi cu o hartă a Bucovinei. Această operă încheie, în mod strălucit, munca migăloasă şi strădaniile de decenii ale marelui filolog german şi cunoscut filoromân, care a fost şi membru corespondent al Academiei Române.

Spicuind din precuvântarea cărţii, aflăm că ea a fost concepută pe timpul când autorul era profesor la universitatea din Cernăuţi (1900 până în primăvara 1911 când a trecut în Germania, chemat fiind la universitatea din Frankfurt pe Main).

[1]) Tipărit în 1940 la Konrad Triltsch's Verlag, Würzburg, volumul a sosit la adresa noastră din Cernăuţi, în 1941, pe timpul ocupaţiei sovietice. Coletul a făcut drumul peste Moscova, după cum rezultă din stampila poştei aplicată pe adresă. Expediată prin bunăvoinţa Doamnei Irmgord von Frauendorfer, fiica autorului decedat la 5 Aprilie 1940, cartea a fost găsită printre hârtiile arhivei liceului ortodox de băeţi.

Ministerul pentru Culte şi Instrucţiune austriac, luând iniţiativa în 1904 de a aduna cântecele populare cu melodiile lor de la naţionalităţile tuturor provinciilor din monarhie, pentru a le publica într'o mare operă colectivă, şi românii bucovineni au fost invitaţi la cooperare.

Cu organizarea colectării cântecelor populare româneşti din Bucovina a fost însărcinat la 10 Februarie 1906 profesorul Matthias Friedwagner în calitatea sa de titular al catedrei pentru limbile romanice la Universitatea din Cernăuţi. Însărcinare grea ar fi fost aceasta pentru orice român localnic, dar cu atât mai dificilă a fost ea pentru un învăţat german, care abia de câţiva ani petrecea în Bucovina.

Cu toate acestea profesorul Friedwagner a primit-o, căci el chiar dela începutul activităţii sale profesorale a ştiut să câştige simpatiile tuturor cercurilor intelectuale româneşti din Cernăuţi şi deci putea fi sigur că nu-i va lipsi sprijinul cuvenit.

Dar nu numai în capitala Bucovinei, ci şi la ţară îşi făcuse profesorul Friedwagner legături cu intelectualii satelor,preoţi şi învăţători, apoi cu primarii etc., prin desele excursiuni ce le făcea mai cu seamă în regiunile dela munte.

Friedwagner a alcătuit un comitet de acţiune, organizând munca de colectare după principii unitare. Dar comitetul singur n'ar fi putut realiza mare lucru, dacă profesorul Friedwagner nu şi-ar fi asigurat concursul autorităţilor şcolare, îndeosebi devotatul sprijin al inspectorului şcoalelor româneşti din Bucovina depe atunci, Dionisie Simionovici.

Astfel au fost angajaţi la opera de colectare mai mulţi învăţători şi unii săteni, iar la oraş studenţi cari lucrau sub directa îndrumare a profesorului lor.

Colectarea s'a făcut între anii 1906—1912. Chiar la plecarea sa din Bucovina în 1911, profesorul Friedwagner a putut lua cu sine peste 10.000 de texte. Cu adunarea melodiilor a fost însărcinat muzicianul Alexandru Voevidca, învăţător concediat din oficiu timp de câţiva ani în scopul acesta.

Activitatea desfăşurată în timpul acesta de directorul Voevidca a dat drept rezultat un număr de 2250 de melodii populare puse pe note. Rar şi preţios tezaur folkloristic.

Cu multă scrupulozitate arată Friedwagner meritele tuturor celor ce l-au ajutat menţionând, 65 de nume, între care şi ale copiilor de şcoală, cari au contribuit la adunarea textelor din 130 de comune.

Dar materialul folkloristic adunat trebuia selecţionat şi grupat după anumite criterii, considerându-se înainte de toate valoarea estetică a textelor..

Cântecele ce ni se prezintă în acest volum constitue lirica de dragoste a românilor bucovineni şi sânt rezultatul unei conştiincioase selecţionări din imensul vraf de material adunat: „Şi apusul Europei poate vedea, spune autorul în întroducerea cărţii, pentru prima oară, varietatea şi frumuseţea cântecului popular românesc".

In aceeaş întroducere Friedwagner ne prezintă pe baza textelor din volum un studiu foarte interesant despre răspândirea cântecelor

populare, epice şi lirice, despre cântecele de dragoste şi geneza lor, despre doine, hore şi chiuituri, despre dor şi variatele lui personificări, despre vrăji şi desfaceri, despre idealul frumuseţii în folklor, despre iubire şi căsătorie, despre mamă şi fiică în cântece, despre forma cântecului popular şi instrumentele muzicale întrebuinţate, despre zicălaşi lăutari şi cântăreţi săteşti. Relevă apoi corespondenţa a o seamă de cântece şi dansuri de ale noastre populare cu cele ale popoarelor balcanice, arată raportul motivelor cu natura înconjurătoaare, precum şi gruparea cântecelor după conţinut. Atinge şi chestiunea dialectelor arătând că o seamă de culegători au reuşit să dea bune transcrieri dialectale.

Urmează un studiu despre caracteristica muzicei cântecelor. Autor al acestui studiu e o somitate muzicală din Germania. Reinhold Harprecht din Frankfurt pe Main, care îşi încheie expunerea măgulind talentele muzicale naturale ale ţăranului bucovinean.

Materialul folkloric al volumului e împărţit pe capitole cu titluri ca acestea: „Dragostea din ce-i făcută?". „Dragoste tainică". „Dor şi jale". „Speranţe", etc.

Fiecare capitol se încheie cu „Observaţii relativ la melodii" (Bemerkungen zu den Melodien), având ca autori pe domnii Reinhold Harprecht şi Siegmund von Frauendorfer, ginerele lui Friedwagner şi înalt funcţionar la Roma, care de altcum a fost un permanent sfătuitor al profesorului pentru partea muzicală a lucrării.

Un indice alfabetic de persoane şi de localităţi, apoi lista motivelor poetice şi un dicţionar de cuvinte dialectale complectează această mare operă şi înlesnesc folosirea ei. Aşa se prezintă monumentala lucrare alcătuită cu multă trudă de iscusita mână a neuitatului mare filolog romanistic Matthias Friedwagner, în nemărginita sa dragoste pentru creaţiunile spiritului românesc autentic.

Oamenii de ştiinţă, iubitorii de frumos şi în deosebi Românii din Bucovina vor rămânea veşnic recunoscători profesorului Friedwagner pentru tipărirea acestei colecţi de mare valoare ştiinţifică, care păstrează eternităţii cele mai preţioase comori ale artei băştinaşe româneşti din Bucovina.

Alexandru Vitencu

* * *

Bălăcenii de Gh. N. Cârţu, ed. Cuget. Moldovenesc, 1941. — Deşi cartea aceasta a apărut mai de mult, ne-a parvenit abia acum şi ne interesează în mod deosebit, nu numai, fiindcă are subiecte, în majoritate, din Bucovina, ci şi pentrucă e scrisă cu talent. D-l Gh. N. Cârţu se situează pe linia acelor scriitori bucovineni ca M. Streinul, Iul. Vesper, V. Tigănescu ş. a. cari şi-au făcut un crez din a scoate în evidenţă tot ce merită reţinut din viaţa românească.

Originar din satul Bălăceana, jud. Suceava, D-sa, deşi purtat de destin pe meleaguri străine, petrece mereu cu gândul în satul său natal, căruia i-a ridicat în această carte un monument mai trainic decât arama, cum ar spune poetul roman.

Cartea aceasta cuprinde o serie de încercări literare, cari numai în puţine cazuri ar putea purta titlul de nuvele ca de pildă: Ulita

Oloierului, Sorocul Zodierului, Un Crăciun în str. Pomului Verde, Revărsat de zori — povestea eroică a lui Iustin Breabăn —, mai degrabă le-am putea numi schiţe, evocări poetice şi reminiscenţe literare.

D-l Cârţu ne evocă o întreagă galerie de tipuri, începând cu acel vornic Constantin Bălăceanu, care, chemat să semneze declaraţia de supunere noii stăpâniri a Austriei, a preferat să plece cu toată familia dincolo în Moldova liberă. Moşia i-a rămas în seama logofătului grec Panaiotachi Capri şi de atunci se află în mâni străine. Peste ruinele satului vechiu au venit „Moroşănii" din Maramureş de au ridicat sat nou. Fugiţi de „cătunia" împăratului şi de dările grele, ei au trecut Cordonul, care 50 de ani n'a plătit leul capului. Glasul lor mieros şi tărăgănat, îndulcit de înmuierea şi lăţirea vorbelor îi arată că nu de mult au trecut munţii din Maramureş.

Şi autorul continuă să ne prezinte o serie de tipuri din acest sat cu oameni muncitori, răzbătători şi deşteptaţi.

Părintele Leon (din Comoara Solonarului) îşi trăieşte traiul singuratic în sat şi-şi păstrează adânc în suflet taina.

Deosebit de simpatică ne apare figura dascălului de sat Alexa (în Amară-i învăţătura, dar dulci sânt roadele ei), domnul „Obârler", „domnul cel bătrân", mare adept al lui Arune Pumnul, care în fiecare an avea grijă să aleagă „şcolerii", pe cari să-i trimită la şcolile din oraş. Pleca singur cu părinţii şi băeţii aleşi „îmbrăcaţi în haine curăţele şi cu opincuţe noi", trecea pe elevi în condica „studenţilor" aşa că atunci când a ieşit la pensie putea număra 37 de şcoleri „scoşi domni". Când a fost să se mute din sat „la târg", „întregul sat a sărit într'ajutor" şi zeci de care l-au ajutat să-şi ducă avutul; la plecare a intrat plângând în şcoala cea veche şi a sărutat uşorii claselor, luându-şi rămas bun dela sălile cari îi fuseseră martore atâtor momente duioase din viaţă". Revenea în sat cât mai des. La oraş trăia traiu de sat cu grajd pentru Rujana şi cele două capre, cu pâne de grâu măcinat, nu „picluit", pentrucă, spunea el, „strămoşii noştri aşa au mâncat, pânea dată numai la râşniţă". Tânjea de dorul satului; de aceea în fiecare Joi, zi de târg, ieşea la obor, ca să stea de vorbă cu ţăranii din sat şi să ia ultimele informaţii asupra celor petrecute acolo.

Vine apoi seria de ţărani, unii mai vânjoşi decât alţii. Petrea lui Vodă (din Stâna lui Vodă), fugit din Ardeal, era baciul satului care ştia să păstreze „cinstea până la capăt", dar mai era şi „marele mester al cuvântului şi al cântecului", starostele horilor şi vătăjelul chiiuiturilor, care organiza şi conducea maláncile. Avea o singură dorinţă, să vină şi pe aici „ţara", „că orice-ar fi, noi tot ai ţării suntem, că suntem Români cu toţii". Şi în acest dor s'a sfârşit „în braţele de bârne albe, ridicate în zare, cu uriaşul deget încârligat de care atârna mama-funie".

Iată tipul oloierului (din Ulita oloierului), care într'o bună zi a apărut în sat cu o râşniţă veche. Cu ea a făcut stare, până ce „surubul nou", adus de nemţi, a venit să-i ia locul. Dar mulţi oameni din sat tot mai preferau oloiul stors din „berbeci".

In câteva schiţe ne apare bădica Mihăilă, mesterul vorbelor şi

al poveștilor, care „se juca" cu sufletul satului. Îl găsim prezent și la clăcile de tors (ce minunat este evocată una în Sf. Vineri!) și la petrecerile „domnăretului", unde-și are cuvântul de cinste.

Grație străduințelor „domnului celui bătrân", au ieșit din sat atâția „studenți", atâta „domnăret", care oriunde ar fi, tânjește de dorul satului: „Din câți sunt împrăștiați în lumea largă, din satele de prin-prejur, niciunul nu duce dorul casei mocănești ca bălăceanul. Găsească-se el în târguri ori sate, în cap de masă ori la margine de țară, când zările cenușii își trimit din tăriile lor primii fulgi, pribeagul vlăstar de Dac, pornit dela coarnele plugului către raiul bunătăților, ca și paserile călătoare și dornice de țărmurile calde, e cuprins de un neastâmpăr și năvalnic dor de ducă. Argintul sclipitor al mantiei albe, cântecul și taina albastrului fără fund și mai ales vraja pădurilor îl chiamă din toate puterile lăuntrului. Ș'atunci el, fiul satului s'al gliei, pasere călătoare, ascultă de glasul mamei celei bune, și la sorocul hotărît, e de față la chemare", adică în satul natal, unde-și petrece sărbătorile de iarnă de-a-valma cu oamenii satului (Un Crăciun de demult). Îl găsim prezent la tăiatul porcului de Crăciun, în rândul colindătorilor pela casele intelectualilor, la biserică în prima zi de Crăciun, la „balul" dela cabinetul de lectură; la sfințirea apei de Bobotează, la sănius etc.

Evident că autorul ne va evoca cu multă căldură și orașul studiilor, „cetatea lui Ștefan", vechea Suceavă, și acea clădire mare, cu trei etaje, și cu inscripția: „Gr. Or. Obergymnasium". „Iar deasupra, cu aripi enorme, gata de pradă, pajura cu două capete, sfidând triumfătoare, mulțime de cămășuțe albe cu flori și modele naționale".

Ne-a evocat pe profesorii liceului, pe mulți din ei până la identificare. „Pss... atențiune, băeți! Vine Moșu, vine Moșu... Trăiască Moșu, borș cu pintrijăl, trăiască Moșu!" „Moșului îi dă lacrimi de bucurie, când droaia asta de țărănuși, albi ca niște fluturi, îl aclamă. Și el mereu cu ochii umezi, cu un zâmbet dureros pe buze, prinde pe cel mai mic:

— „Vino, să-ți dea Moșu o „prolaudă".

Prolauda e o desmierdare cam aspră cu degetul cel mare peste „chilugul" băiatului".

Cine nu-l cunoaște sub această evocare pe regretatul și simpaticul profesor Severin Procopovici din Suceava? Și mai departe autorul povestește deosebit de vioiu cunoscutul epizod cu intrarea trupelor rusești în Suceava, cu manifestația pro-România a intelectualilor de pe dealul Cetății, cu discursul iredentist al „Moșului", cu arestarea lui etc. Evenimentele se perindă pe dinaintea noastră într'o serie de momente ca pe un ecran cinematografic.

Nu puteau să lipsească în această galerie gazdele elevilor, acele „bâbute târzii și bătrânele uitate", pe cari le socoate pe lângă mamele veritabile, pe lângă mama-școală, „ca făcând parte din avutul nostru sufletesc". Ne perindă pe dinaintea ochilor pe baba Iențoaia cu podul plin de mere, pe cucoana Olga Diacon, „domnișoara", cea cu sticluță plină de cosmeticuri, pe coana Ana Sacu „bătrână, bătrână, scorojită

și mică cât un mertic", care avea o pisică „berbecelul mamii" etc. După ce povestește festele pe cari li le joacă „studenții", autorul încheie înduioșat: „Săracele, cucoane, săracele! S'au mutat și ele pe lumea cealaltă!".

Iată, în linii generale, lumea schițelor d-lui Cârțu: oameni cari nu mai sunt și mai ales țăranul bucovinean de totdeauna: robace, străbătător, deșghetat, mândru de blazonul său țărănesc în veșnică luptă cu străinismul.

Limba d-lui Cârțu este deosebit de vioaie, înmirezmată cu imagini poetice. Nu se sfiește s'o presare cu bucovinisme, ba chiar cu germanisme cari stărue azi doar ca amintire: Obârler, feșter etc.

Iată o carte care merită să fie citită de oricine, dar mai ales de aceia cari voiesc să cunoască sufletul bucovinean de altădată și de totdeauna.

C. Loghin

* * *

Tudor Arghezi Lina: (roman). — Poetul Tudor Arghezi ne-a dat o nouă carte, un roman de moravuri dintr'o societate roasă de mizeriile politicianiste și frământată de setea de câștig.

Cei cari au cetit „Cartea cu jucării", „Ce-ai cu mine vântule", „Tablete din țara Kuti", etc., vor spune cu siguranță că romanul Lina urmează linia unor întâmplări, a unor anecdote simple și omenești și că e o înșiruire de tablete de aceeași factură întâlnite în colecțiile de mai sus. Subiectul rezumat în câteva rânduri este următorul:

Lina, frumoasă florăreasă ambulantă în marile restaurante răspunde clienților agresivi cu palma sau cu piciorul. Pe un bancher evreu, potentat al finanței îl doboară într'o seară într'un mare birt, oferindu-i în loc de dragoste cucuie, atrăgându-și astfel furia autorităților, cari o țin mai lung timp în închisoare. Scăpând din închisoare se angajează la o fabrică de zahăr, unde dă de băiatul Ion Trestie. Luptă amândoi în această lume până ce Ion Trestie ajunge director al fabricei și se însoară cu Lina, telefonista, păstrătoare a unei purități nici odată terfelită.

Intriga de o simplitate totală, se desfășoară într'un mediu în care caracterele sunt atât de variate, încât fiecare din aceste figuri pot fi socotite după Ion Trestie, ca deopotrivă de valoroase.

In „Lina" T. Arghezi este un înverșunat mizantrop și un disprețuitor al societății actuale. Rareori Trestie și mai puțin Lina se bucură de oarecare simpatie din partea autorului: celelalte personagii sunt privite cu ochii morocănoși.

Tudor Arghezi se încadrează și prin acest roman în șirul marilor naturaliști.

I. Mandiuc

* * *

Constantin Micu: Psyche: *colecția Meșterul Manole; București, 1941.* — Pe cât de serioasă este mișcarea literară pornită de gruparea revistei „Meșterul Manole" pe atât de puțin lipsită de sens liric, este editarea volumului de versuri intitulat Psyche de C. Micu. Fiindcă în cele peste 69 de pagini nu găsim un singur vers care să ne rețină

atenția. Doar în „Transcendență", dacă se simte o urmă de scânteie lirică:

Albastrul tot l-om aduna'n privire,
Cu fruntea ne-om scălda în aurore,
Abisele adânci ne-or da de știre
Că ne găsim pe-a limitelor prore.

(pag. 17)

Incolo, totul e șters, fad și fără culoare.

* * *

Ion Șiugariu: *Paradisul peregrinar. Meșterul Manole; București, 1942.* — In tânăra mișcare lirică românească, fără îndoială că d. Ion Șiugariu, reprezintă o forță peste care nu se poate trece cu vederea. Deși atmosfera poeziei lui Lucian Blaga mai stăruie în multe din poeziile Paradisului peregrinar — cum e de bunăoară: Elegie (pg. 43—44), a cărei asemănare cu Mare pasăre bolnavă (Blaga) e atât de izbitoare — totuși Ion Șiugariu are multă noutate în versurile sale și multă prospețime în imagani, fără ca prin aceasta ideia să-și piardă nuanța ei interioară:

Incremenit în el, lăuntric rug în pară,
Drumețul se oprește palid pe colină.
In mersul ăsta zilnic fără hodină
Își este însuși sie-și cea mai grea povară.

(Oboseala, pag. 37)

Poezia d-lui Ion Șiugariu e o litanie liniștită cu mici umbre de tristețe pentru un orizont care se depărtează într'una. Prezența omului nu tulbură nimic. E o risipire de imagini bine închegate printre cari se împletește ca un vis nesfârșit, ca o făclie în nopțile brumate de toamnă.

G. D.

* * *

Reviste școlare. — Revistele școlare își au rostul lor bine definit. Prilej de debut literar al celor ce se cred și voiesc să devină scriitori, aceste reviste, bine îndrumate de către profesori, pot fi de real folos școlii ca și scrisului. Chiar dacă pentru mulți din cei ce se încearcă în ele, nu rămân decât duioase și câteodată jenante amintiri, ele pot da totuși la iveală talente literare. Să nu uităm — pentru a ne limita numai la acest colț de țară — că dela astfel de reviste școlare au pornit scriitori ca M. Streinul, Tr. Chelaru, M. Horodnic ș. a.

Oricât de puțin pretențioși trebuie să fim cu astfel de reviste, totuși ele trebuie să facă oarecare selecție a ceea ce li se prezintă. Nu orice scrie un elev trebue să intre într'o revistă școlară. In fruntea fiecărei reviste trebue să fie un profesor sau profesoară, care să cearnă cu grijă și fără cruțare ceea ce i se trimite. Numai încercările cari vădesc oarecare licărire de talent să fie admise la tipar.

Știm cu toții ce emoții încearcă cineva care-și vede pentru prima dată numele pus în josul unei pagini tipărite. Știm mai ales ce importanță poate avea pentru cineva deschiderea drumului de publicitate. De multe ori acest moment poate fi hotărîtor, dacă nu chiar fatal unui tânăr. Pe cât de încurajator poate fi debutul literar pentru un talent în devenire, pe atât de dezastruos este pentru un mediocru, pentru un nechemat,

căruia-i provoacă vanități deșarte și-i sugerează calități pe cari nu le are.

Iată de ce o atentă supraveghere și îndrumare a acestor reviste de către profesori este absolut necesară.

După aceste câteva cuvinte introductive, să ne ocupăm de revistele școlare apărute în ultimul timp în Cernăuți. Sunt în număr de trei: *Primăveri*, revista elevelor dela Școala normală de fete, *Revista A. Pumnul* al elevilor dela acel liceu și *Revista Elena Doamna* a elevelor liceului cu același nume. Pe când prima revistă stă sub îndrumarea directă a unei profesoare, a d-nei St. Popescu, și e redactată de un comitet de eleve, celelalte două reviste nu desvălue nici un nume în conducerea lor, așa că toată răspunderea redacției cade asupra direcției respectivelor școli. De aceea și selecția materialului din prima revistă pare mai îngrijită.

Cetind cele două numere apărute din revista *Primăveri*, întâlnim încercări cari ne provoacă satisfacția, câteodată chiar încântarea sufletească. Avem versuri frumoase, semnate, între altele, de Lucreția Clocotici, încercări în proză, între cari amintim pe Elena Manoliu (Despărțire), chiar o scenetă cu tendințe foarte frumoase și ingenios compusă de Aurelia Sireteanu: „Dor de sat, dor de țară". Viitoarele învățătoare sânt îndrumate să culeagă folclor și ne dau nu numai proverbe și poezii adunate și clasificate pe regiuni, ci și melodii de cântece și jocuri populare cu tot aparatul de explicații necesare.

D-na prof. St. Popescu primească toate felicitările pentru felul cum știe să îndrumeze revista.

Celelalte două reviste par tocmai lipsite de această busolă conducătoare. In *Revista A. Pumnul* întâlnim, pe lângă bucăți bune ca, de pildă, schițele: „Moș Anton" de T. Gh. Lauric, „Hoțul" de Dobrea Liviu precum și unele poezii, atâtea alte încercări cari sunt naivități și pentru o revistă de elevi și ar fi putut să mai întârzie în sertarele lor.

Revista Elena Doamna este cea mai veche și a împlinit trei numere. (Nu cunosc decât nrele. 1 și 3) Am aștepta să fie și cea mai matură O serie de nume tumultoase, din clase din ce în ce mai mici, bat sgomotos la poarta muzelor. Reținem numele elevei Raisa Tuhovschi, pe care ni se pare că l-am mai întâlnit — sub formă românizată — și în altă publicație, numele elevelor Aspasia Rădășanu, Fel. Căilean, Tat. Vlad, E. D. Spânu, Babor Bălăceanu Oltea, care pare să fie din neamul poetic al „Cârțului" și altele foarte numeroase, mai ales din clasele inferioare, cari ar fi putut avea vreme să aștepte. In această revistă întâlnim și preocupări cu caracter științific ale elevelor.

Cu toate scăderile inerente unor publicații cari exuberează de atâta tinereță sgomotoasă, aceste reviste dela trei școli diferite din Cernăuți ne mai deschid fereastra prin care să vedem în sufletul acestui tineret pentru a cunoaște de ce sentimente este animat și de ce idei este frământat. Trebue să anticipăm cu satisfacție că putem fi mulțumiți de constatările noastre. Trebue să constatăm că acest tineret înțelege vremurile aspre și mari prin cari trecem și este câștigat cu totul pentru idealurile măreți cari ne însuflețesc neamul. Marea încordare și marea

jertfă a neamului este prețuită cum trebue de tinerele vlăstare, iar istorica noastră misiune în această parte a lumii este altfel înțeleasă că până acum câțiva ani. Nici unul din idealurile pe cari le făurim cu sabia în mână, nici una din ideile pe cari le creștem cu sânge nu este străină de sufletul acestui tineret. Putem fi mulțumiți că nu ne irosim în zadar puterile, că nu ducem luptă deșartă.

Pentru încheiere avem o sugestie: trei reviste școlare pentru Cernăuți credem că e prea mult mai ales că numărul lor ar putea spori, deoarece avem vreo șase școli secundare și fiecare poate să aibă ambiția de a edita o revistă. Ce-ar fi, dacă s'ar stimula nobila întrecere între elevi într'o singură revistă, eventual cu număr sporit de pagini? S'ar face și economie de hârtie, și economie de bani și ar fi o adevărată întrecere între talentele tinere.

C. L.

* * *

Voința Școalei, *revista cultural-pedagogică a învățătorilor din Provincia Bucovina, nr. 1 Aprilie 1942, Cernăuți.* — Vechiul organ de luptă și de năzuințe al învățătorilor bucovineni, *Voința Școalei,* și-a reînceput apariția după doi ani de pauză dictată de evenimentele politice. Salutăm această reapariție cu o atât mai sinceră bucurie, cu cât vedem în organul învățătoresc primenit nu un ziar de luptă și revendicări profesionale, ci o revistă în adevăratul înțeles al cuvântului, așa cum ni se spune în primul articol și așa cum ne convingem din primul număr, unde partea literară cuprinde un spațiu însemnat.

După mai multe studii din domeniul școlar, semnate de specialiști ca d-nii: prof. N. C. Enescu, V. Herghelegiu, I. V. Goraș, se dă un spațiu larg părții literare. D-l E. Boca atrage încăodată atenția asupra satului (Grija dintâi: satul) și d-l Gh. Buzneanu crede că a sosit momentul ca învățătorii și învățătoarele să dea socoteală de ceea ce au făptuit (Parabola talanților). Proza literară este vrednic reprezentată prin cunoscuții învățători-scriitori T. Lianu (In căutarea unui subiect) și A. Dragu: Reîntoarcerea, admirabilă schiță care ni-l prezintă pe învățător în plenitudinea misiunii sale, atât pe frontul școlii cât și pe frontul războiului. Versuri semnează d-nii: I. Crețianu (Trecut), Șt. Lazăr Ialomițeanu (Colegilor ce s'au jertfit) și T. Lianu (Din Cartea de Cruciat).

Galeria eroilor este ilustrată prin evocarea caldă a eroilor-învățători C. Hulea și M. Galan, făcută de d-l Il. Poștariu.

Revista se încheie cu evocarea figurii dispărutului I. Nisipeanu, cu câteva note, între cari și o sugestie pentru alcătuirea unei cărți de aur a învățătorilor căzuți pe front și cu recenzii.

* * *

Meșterul Manole. — (Nr. 1—4, 1942). Revista tinerei generații de scriitori români, condusă de Ovid Caleidoniu, Vintilă Horia și Ion Șiugariu, e una din rarele publicații literare românești serioase, în paginile căreia se desbat cele mai variate probleme din domeniul culturii. In numărul acesta colaborează: Ion Șiugariu, Horia Nițulescu, Marcello Camilucci, Ștefan Stănescu, Al. Husar, Ion Frunzetti, Pericle Martinescu, Ion Ștefan, Laurențiu Fulga, Ovid Caleidoniu, Vintilă Horia, etc.

Primite la Redacție

Const. Noica: *Psyche,* versuri. Col. „Meșterul Manole", București 1942.

Iord. Răducu: *22 Iunie,* schițe. Ed. „Lector", București.

„Făt-Frumos", An. XVIII, Nr. 1, Ian.-Febr. 1942. Dir.: *Leca Morariu,* Cernăuți, str. Munteniei 14.

„Bucovina" ziar, Cernăuți, str. Gen. Mircescu Nr. 8.

„Cetatea Hotiului", ziar, Dir. *T. Plop,* Hotin.

„Cuvântul Preoțesc", An. IX, Nr. 3—4, 5. Red. pr. Dr. *O. Gherasim,* Rădăuți, str. Bogdan Vodă 6.

„Viața Basarabiei", An. XI, Nr. 4, Aprilie 1942. Dir. *Pan Halipa,* București, str. Alex. Donici 32.

„Transilvania", organ al Astrei, An. 73, Nr. 5, Mai 1942, Sibiu, str. Șaguna 7.

„Buletin biopolitic și eugenic", Vol. XII, No. 1—12, 1941. Dir. Dr. *I. Moldovan,* Sibiu, str. Regele Ferdinand 19.

„Meșterul Manole" An. 1942, No. 1—4. Dir. *Ovid Caleidoniu,* București.

„Gândirea", An. XXI, No. 5, Maiu 1942. Dir. *N. Crainic,* București, str. Polonă 38.

„Cuget Moldovenesc", An. XI, No. 6—7, Iunie—Iulie 1942. Dir. *Petre Stati,* Iași, Liceul Național.

„Luceafărul", An. II, No. 5, 6, Sibiu, str. Oituz 4.

„Revista limbii și culturii germane", An. II, No. 1, Apr.—Iunie 1942. Dir. *I. V. Pătrășcanu,* București, str. av. Zozileanu 26.

„Dacia redivivа", An. II, No. 4. Red. *Aurel Cosmoiu,* București, str. Traian 189.

„România tânără", An. I, No. 1, Brașov, str. ing. Kertsch 14.

„Viața Ilustrată", An. IX, Nr. 3 și 4. Dir. *Ioan Soron,* Cluj, Episcopia ort.-rom., Piața Adolf Hitler 18.

„Tribuna Tineretului", An. VI, No. 136—141. Dir. *M. Daneș.* București, str. Dr. Lueger 1.

„Albina", An. 45, N-rele 16—20. Dir. *D. Ciurezu,* București, str. Latină.

„Rampa" teatrală și cinematografică, An. II, N-rele 25—28. Red. *George Gregorian,* București, Calea Victoriei 31.

„Apostolul", An. VIII, No. 5. Dir. *M. Avadanei,* Piatra-Neamț, str. Petru Rareș 54.

„Dacia", An. IV, ziar, sub egida „Astrei" bănățene. Timișoara, str. Lonovici 2.

„Gorjanul", An. XIX, No. 17, 18. Dir. *Jean Bărbulescu,* Târgul-Jiu, str. Victoriei 50.

Pentru colaboratori

Manuscrisele trimise redacției nu se înapoiază. Orice manuscris găsit bun se publică în revistă cel târziu la șase luni după primire. Răspunsuri scrise nu se dau.

TIPARUL „MITROPOLITUL SILVESTRU" CERNĂUȚI, PIAȚA UNIRII 3

Prețul 25 lei